

HỒ CHÍ MINH

với công tác giáo dục lý luận

ThS NGUYỄN THỊ HẰNG*

Lênin - người thầy của cách mạng vô sản đã khẳng định: “Không có lý luận cách mạng, thì không có cách mạng vận động... Chỉ có theo lý luận cách mạng tiên phong, đảng cách mạng mới làm nổi trách nhiệm cách mạng tiên phong”¹. Hồ Chí Minh coi lý luận “như cái kim chỉ nam, nó chỉ hướng cho chúng ta trong công việc thực tế. Không có lý luận thì lúng túng như nhắm mắt mà đi”². Theo Hồ Chí Minh, để hoàn thành tốt mọi công việc phải biết kết hợp chặt chẽ giữa lý luận với thực hành. Người phê phán cả hai trường phái hoặc chỉ coi trọng kinh nghiệm mà coi thường lý luận hoặc chỉ coi trọng lý luận mà không chú trọng kinh nghiệm thực tế. Bởi “thực tiễn không có lý luận hướng dẫn thì thành thực tiễn mù quáng. Lý luận mà không liên hệ với thực tiễn là lý luận suông”³, “có kinh nghiệm mà không có lý luận cũng như một mắt sáng, một mắt mờ”, kém lý luận thì “gặp mọi việc không biết xem xét cho rõ, cân nhắc cho đúng, xử trí cho khéo. Không biết nhận rõ điều kiện hoàn cảnh khách quan, ý mình nghĩ thế nào làm thế ấy. Kết quả thường thất bại”⁴.

Trong tác phẩm *Sửa đổi lối làm việc*, Hồ Chí Minh nêu khái niệm về lý luận một cách ngắn gọn, rõ ràng, dễ hiểu, súc tích: “lý luận là đem thực tế trong lịch sử, trong kinh nghiệm, trong các cuộc tranh đấu, xem xét, so sánh thật kỹ lưỡng rõ ràng, làm thành kết luận. Rồi lại đem nó chứng minh với thực tế. Đó là lý luận chân chính”. Khái niệm đó của Người cho thấy giữa lý luận và thực tiễn có mối quan hệ mật thiết với nhau, trong đó thực tiễn luôn đóng vai trò là cơ sở của lý luận.

Hơn ai hết, Hồ Chí Minh là người thấu hiểu điều này qua thực tế cách mạng Việt Nam những năm 30. Trở lại nước Nga sau những ngày tháng bị giam cầm trong nhà tù của đế quốc Anh ở Hồng Kông, trong Thư gửi Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản, ngày 16-1-1935, Người chỉ rõ: “Các đồng chí của chúng tôi rất dũng cảm và hăng hái. Các đồng chí ấy công tác rất tận tụy. Nhưng vì thiếu kiến thức lý luận, buộc các đồng chí phải mò mẫm từng bước, luôn luôn vấp vấp vì thiếu thốn như vậy. Tất nhiên là các đồng chí sẽ được giáo dục rèn luyện trong đấu tranh và trong công tác hàng ngày. Nhưng có thể tránh được biết

* Bảo tàng Hồ Chí Minh

bao bế tắc, sai lầm và biết bao thất bại đau đớn, nếu chúng ta có thể cung cấp cho các đồng chí ấy những kiến thức tối cần thiết về lý luận soi đường, tạo điều kiện dễ dàng cho các đồng chí ấy công tác”⁵.

Trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Hồ Chí Minh luôn chú trọng công tác đào tạo, bồi dưỡng, nâng cao trình độ lý luận cho đội ngũ cán bộ, đảng viên. Khi đã tìm thấy ánh sáng của thời đại, tìm thấy kim chỉ nam cho cách mạng, Người bắt tay vào thực hiện nhiệm vụ, tìm nhiều biện pháp để truyền bá lý luận đó vào Việt Nam. Những lớp học ở Quảng Châu chính là những khóa huấn luyện chính trị đầu tiên do Người triệu tập với tư cách vừa là người tổ chức, vừa là giảng viên chính nhằm bồi dưỡng lý luận chính trị cho đội ngũ cán bộ nòng cốt rồi đưa họ trở về Việt Nam làm hạt nhân trong phong trào cách mạng. Cùng với việc mở lớp học, Người quyết định ra báo, xuất bản sách để đẩy mạnh công tác tuyên truyền. Báo *Thanh niên* do Người sáng lập, ra số đầu tiên ngày 21-6-1925 tại Quảng Châu, trở thành cơ quan ngôn luận của Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên, là công cụ đắc lực trong việc truyền bá tư tưởng cách mạng tới quần chúng nhân dân. Những bài giảng tại lớp huấn luyện ở Quảng Châu của Người được tập hợp lại trong tác phẩm *Đường cách mệnh*, trở thành tác phẩm lý luận chính trị đầu tiên của cách mạng Việt Nam, thực hiện nhiệm vụ truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam. Cuốn sách được chuyển về Việt Nam và trở thành tài liệu gối đầu giường, là

cẩm nang cho các chiến sĩ cách mạng Việt Nam thời kỳ dựng Đảng. Báo *Thanh niên* và tác phẩm *Đường cách mệnh* của Hồ Chí Minh có ý nghĩa lý luận quan trọng với cách mạng Việt Nam và sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Nhận rõ sự non kém về lý luận của cán bộ, đảng viên những ngày đầu tham gia cách mạng là một trong những nguyên nhân dẫn tới tổn thất cho phong trào cách mạng, sau những tháng ngày bị giam cầm trong nhà tù của đế quốc Anh tại Hồng Kông, trở lại Liên Xô, Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm việc nâng cao trình độ lý luận cho cán bộ, đảng viên. Người đã viết Thư gửi Quốc tế Cộng sản, yêu cầu xuất bản các cuốn sách gồm các vấn đề về Đảng, về các cuộc cách mạng, tổ chức cách mạng, các tổ chức quốc tế, về chủ nghĩa đế quốc, vấn đề quân sự, cách xây dựng lực lượng... để phục vụ cho việc học tập lý luận của cán bộ, đảng viên. Để tạo điều kiện cho việc học tập được thuận lợi, Người còn nhắc phải chú ý đến điều kiện cụ thể như khó khăn trong việc in sách, giữ và cất giấu sách, về trình độ văn hóa thấp của đa số các đồng chí, nên chỉ xuất bản những cuốn sách nhỏ, ngôn ngữ diễn đạt rõ ràng, dễ hiểu đối với quần chúng. Điều đó lý giải vì sao khi xuất bản cuốn *Đường cách mệnh*, Người đã viết: “Sách này muốn nói cho vấn tắt, dễ hiểu, dễ nhớ. Chắc có người sẽ chê rằng văn chương cụt quắn. Vâng! Đây nói việc gì thì nói rất giản tiện, mau mắn, chắc chắn như 2 lần 2 là 4, không tô vẽ trang hoàng gì cả... Văn chương và hy

vọng sách này chỉ ở trong hai chữ: Cách mệnh! Cách mệnh!! Cách mệnh!!!”⁶.

Chú trọng tới công tác đào tạo lý luận chính trị, ngay sau khi cách mạng thành công, trường đào tạo cán bộ lý luận của Đảng - Trường Đảng Nguyễn Ái Quốc Trung ương (tiên thân của Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh ngày nay), đã được thành lập. Bút tích của Chủ tịch Hồ Chí Minh lưu trong Sổ vàng truyền thống của Trường những dòng chữ vừa chỉ rõ mục đích của việc học tập lý luận, vừa nhắc nhở nhiệm vụ học tập đối với mỗi cán bộ, học viên: “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự đoàn thể, Giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại”⁷. Những lần đến thăm và nói chuyện với học viên của Trường sau đó, thăm các lớp chính huấn, chính quân, Người luôn nhấn mạnh tầm quan trọng của việc học lý luận, Trong Báo cáo Chính trị tại Đại hội II của Đảng (1951), Người khẳng định: “học tập chủ nghĩa, dùi mài tư tưởng, nâng cao lý luận, chinh đốn tổ chức là những việc làm cần kíp của Đảng”.

Bước vào thời kỳ xây dựng CNXH, Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh càng chú trọng hơn công tác này. Trong Diễn văn khai mạc lớp học lý luận khóa I trường Đảng Nguyễn Ái Quốc, Hồ Chí Minh đã phân tích một trong những nhược điểm lớn của Đảng là trình độ lý luận còn thấp kém, cho nên đứng trước nhiệm vụ cách mạng ngày càng mới và phức tạp, trong việc lãnh đạo, Đảng ta không khỏi lúng túng, không tránh khỏi sai lầm, khuyết điểm, như những

sai lầm trong cải cách ruộng đất, trong việc chinh đốn tổ chức hoặc những khuyết điểm trong lãnh đạo kinh tế. Chính vì vậy, “Đảng ta tổ chức trường học lý luận cho cán bộ là để nâng cao trình độ lý luận của Đảng ta đảng giải quyết sự đòi hỏi của nhiệm vụ cách mạng và tình hình thực tế của Đảng ta, để Đảng ta có thể làm tốt hơn công tác của mình, hoàn thành tốt hơn nhiệm vụ cách mạng vĩ đại của mình”⁸.

Không chỉ quan tâm tới việc đào tạo bồi dưỡng lý luận, Chủ tịch Hồ Chí Minh còn là một nhà lý luận chính trị học. Trong mỗi bước chuyển của cách mạng, Hồ Chí Minh lại có những tác phẩm, bài viết quan trọng: Thời kỳ dựng Đảng là tác phẩm *Đường cách mệnh*, thời kỳ kháng chiến là tác phẩm *Sửa đổi lối làm việc*, *Thường thức chính trị*, thời kỳ xây dựng CNXH là tác phẩm *Đạo đức cách mạng*, *Nâng cao đạo đức cách mạng, quét sạch chủ nghĩa cá nhân*,... Những tác phẩm đó là cẩm nang giúp mỗi cán bộ, đảng viên học tập, nâng cao trình độ, rèn luyện đạo đức, tác phong để có thể đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ cách mạng.

Trước lúc đi xa, trong *Di chúc* để lại cho toàn Đảng, toàn quân, toàn dân ta, Hồ Chí Minh đã dự báo về những khó khăn, phức tạp của công cuộc kiến thiết đất nước sau ngày thống nhất. Người nhấn mạnh, Đảng cần “phải có kế hoạch sẵn sàng, rõ ràng, chu đáo, để tránh khỏi bị động, thiếu sót và sai lầm”⁹. Phát huy kinh nghiệm và những kết quả đạt được trong kháng chiến cũng như trong xây dựng CNXH ở miền Bắc trước đó, và chưa lường hết tính phức tạp

của cuộc chiến chống nghèo nàn, lạc hậu, Đảng ta đã mắc phải những sai lầm trong chỉ đạo chiến lược và tổ chức thực hiện, dẫn đến cuộc khủng hoảng kinh tế - xã hội. Song, nhờ phát hiện, nắm bắt, tổng kết kịp thời những việc làm sáng tạo của nhân dân, xuất phát từ nguyện vọng của nhân dân, Đảng ta đã tiến hành công cuộc đổi mới. Từ thành quả của công cuộc đổi mới hôm nay, nhìn lại chặng đường đã qua, có thể thấy rằng, những sai lầm, yếu kém chúng ta mắc phải, một trong những nguyên nhân cơ bản chính là vì sự non kém trong vận dụng lý luận vào thực tiễn thời kỳ quá độ đi lên CNXH.

Vận dụng quan điểm của Hồ Chí Minh về công tác lý luận, trong quá trình đổi mới Đảng ta đã rất coi trọng công tác lý luận và giáo dục lý luận chính trị, kết hợp với tổng kết thực tiễn để giữ vững và phát huy thành quả cách mạng trong công cuộc đổi mới đất nước. Nghị quyết Trung ương 5 khóa X *Về công tác tư tưởng, lý luận và báo chí trước yêu cầu mới* đã xác định những nội dung cơ bản công tác lý luận cần chú trọng. Đó là: Nghiên cứu vận dụng sáng tạo và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, làm rõ những giá trị bền vững của chủ nghĩa Mác - Lênin, những vấn đề cần bổ sung và phát triển cho phù hợp với thời đại, đẩy mạnh nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh, thực tiễn và lý luận về vấn đề đảng cầm quyền; Tiếp tục làm sáng tỏ nhận thức, quan niệm về CNXH và con đường đi lên CNXH ở Việt Nam; Tiếp tục nghiên cứu những vấn đề cơ bản của thời đại, chủ động nghiên cứu và tiếp thu có chọn lọc các lý thuyết phát triển và các

trào lưu lý luận; Nghiên cứu về sự phát triển văn hóa, phát triển kinh tế và con người trong thời kỳ mới, các vấn đề lý luận và thực tiễn về chiến lược bảo vệ Tổ quốc, về các vấn đề đặt ra trong cuộc đấu tranh tư tưởng - lý luận; Nâng cao chất lượng, đổi mới công tác giáo dục lý luận và xây dựng quy chế dân chủ trong công tác lý luận.

Vấn đề đổi mới công tác lý luận đang đặt ra cấp bách. Nhiều vấn đề thực tiễn đặt ra liên quan đến chiến lược phát triển đất nước trong thời kỳ hội nhập và toàn cầu hóa đang đòi hỏi công tác lý luận đi sâu nghiên cứu, tổng kết để giải quyết. Đất nước đang đứng trước thời cơ, vận hội lớn nhưng cũng gặp nhiều khó khăn, thách thức. Kẻ thù tiếp tục chống phá công cuộc xây dựng CNXH ở nước ta, mà trọng tâm vẫn là phá vỡ nền tảng tư tưởng của Đảng ta và của CNXH. Trong bối cảnh đó việc bồi dưỡng, nâng cao trình độ lý luận chính trị cho cán bộ, đảng viên, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ cách mạng là một trong những việc làm “cần kíp” của Đảng như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định, để soi đường cho cách mạng Việt Nam tiếp tục phát triển đi lên.

1. *V.I.Lênin Toàn tập*, Tiến bộ, M, 1978, T.6, tr.32

2. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1995, T.5, tr.233-234

3, 8. *Sđd*, T.8, tr.496, 492

4, 7. *Sđd*, T.5, tr.234, 684

5. *Sđd*, T.3, tr.86

6. *Sđd*, T.2, tr.262

9. *Sđd*, T.12, tr.503.